

Tarina sodan lapsesta

Min mor Anita var en av många finska barn (ca 70 000) som skickades till Sverige under Andra Världskriget. Detta är hennes berättelse – ”*Berättelsen om ett krigsbarn*” (”*Tarina sodan lapsesta*”)

”Är född 1933 så jag har minnen både från Vinterkriget 30/11 1939 – 12/3 1940 och det s.k. Fortsättningskriget 29/6 1941 – 19/9 1944. Kommer ihåg från 1939 att det blev flyglarm och vi fick gå ned i vår tvättstuga. Den var förstärkt med stockar och bräder i väggar och tak, mest ett splitterskydd - den kunde aldrig tåla en fullträff på huset. Alla vuxna var upprörda och talade om ryssar, Karelen och Viborg. Vi blir så småningom evakuerade eftersom vi bor i centrala Helsingfors. Det är min mor, min syster som då är 3 år och jag.

Vi åker en natt i mörklad taxi till Salo där vi får bo hos min moster och morbror. Vintern är fruktansvärt kall och vi gråter när vi måste gå ut - det gör ont överallt. Vi är hemma i H:fors ett tag men blir evakuerade igen till Grankulla (som nu hör till Helsingfors). Där bor vi på en folkhögskola? hos Jahvetti och hans familj. Jahvetti är en under kriget mycket välkänd röst som talar i radion varje eftermiddag en bestämd tid. Finska folket känner igen hans röst och vet att det han säger är sant. Annars förekommer det mycket vilseledande propaganda i radion.

Min far är under denna tid inkallad i brandkåren i Helsingfors. Mina föräldrar är tvåspråkiga, men vi talar mest finska och när jag är 7 år börjar jag i finsk folkskola (*Tehtaankadun Kansakoulu*). På folkhögskolan där vi bor evakuerade finns också de sjukaste barnen från barnsjukhusen i H:fors. Man ser ofta små vita likkistor i källaren.

Så börjar Fortsättningskriget 29/6 1941. Min far blir inkallad igen. Vi bor kvar i Helsingfors. Sitter i tvättstugan igen. Har alltid en väska packad och sover med kläderna på, för att snabbt kunna ta oss till ”skyddsrummet” när sirerna ljuder. Det händer att vi vaknar först av ”*faran över*” signalen. En natt när vi kommer upp från tvättstugan är våra fönster borta – trasiga – i skärvor. Har odlat ett litet apelsinträd från en kärna. Det har åkt ut genom fönstret och fallit ned 2 våningar i snön. Jag vill gå ut och hämta mitt apelsinträd men mamma säger att det nog har dött i snön. Är mycket arg på ryssarna!

Ofta när vi går ut efter en bombnatt kan man se halva hus. Man ser rakt in i folks lägenheter, andra hälften av husen ligger i bitar på gatan. Det är något rött i snön - tror det är blod, men mamma säger det är lingonsylt?! Affärerna har breda vita klistrermsor klistrade över fönstren mot tryckvåg. En del är riktigt konstnärliga t.ex. som spindelnät.

Bombardemangen tilltar och det beslutas att min syster och jag skall till något som heter Sverige. Vi tillfrågas aldrig - man pratar inte om det - för att skona barnen? En dag i februari är våra väskor packade. Mamma (och pappa?) följer oss till posthusets skyddsrum där det redan finns en massa barn. Sedan ser vi inte våra föräldrar förrän 1,5 år senare, i augusti 1943.

Tåget vi åker med är fullt med barn med lapp om halsen. Det är trångt. Vi sover i näthyllor eller på masonitskivor som lagts mellan träbänkarna. Ibland står tåget länge stilla någonstans. Tåget är mörklagt och vi får absolut inte dra undan gardinerna för då ser ryssarna ljuset och kan bomba oss. Vi står stilla i många timmar utanför Uleåborg. När tåget sätter i gång är jag olydig och kikar försiktigt genom en springa i gardinen. Hela Uleåborg står i lågor. Vi får ärtsoppa en dag på tåget. En flicka välter i misstag sin sopptallrik över klänningen, men den är grön så det syns inte så mycket!

I Torneå stannar tåget. Militärer kommer och sveper in oss i militärpälsar och bär oss över till den svenska sidan. Till Haparanda. På det svenska tåget får vi ligga i riktiga sängar och med lakan i. Vi får varm mjölk och bullar att äta. Tåget fortsätter gå till Boden där vi lastas av. Vi blir inkvarterade i en skola? Massor med sängar i en sal. Vi ligger 2 st. i varje säng skavfötters. Ibland drar de upp oss ur sängarna när vi sover för att vi skall vaccineras. De sticker oss i ryggen och det gör hemskt ont. Vi blir också "*avlusade*" där. Var min kappsäck är vet jag inte. En dag sätts vi på ett tåg igen. Vi kommer till Sundsvall den 22/2 1942.

Mamma har sagt att du skall lyda och göra som de vuxna säger och inte gråta. Du skall vara glad som får komma till Sverige. Vi ställs upp på stationen framför en massa vuxna som tittar på oss. Min syster är 6 år, söt med mörkt lockigt hår. Själv är jag 8 1/2 år, mager som en sticka med rakt rättfärgat hår. Plötsligt kommer det en tant och en farbror och tar min syster med sig. Av uppgifter från Riksarkivet kan jag se att det var meningen att jag skulle till den tanten och farbrodern. Vi är några som blir över på stationen. Så småningom kommer det en buss och tar oss överblivna till Kubikenborgs barnhem utanför Sundsvall. Anar ej var min syster finns och var jag själv befinner mig. Får vattenkoppor under tiden på barnhemmet. Det är många av barnen där som får det och det är trångt på sjukavdelningen. Vi större barn hjälps åt att trösta de minsta barnen. En dag när jag är frisk igen spelar radion (eller är det grammofon?) "*Jo Karjalan kunnailla lehtii puu...*" Förstår inte varför jag kryper under ett bord och gråter. Man skall ju inte gråta i Sverige.

Den 17/4 1942 kommer jag plötsligt till en familj. Det är en farbror som arbetar på en bank, tanten är lärarinna och de har en dotter som är 3 år äldre än jag. Talar fortfarande bara finska men har säkert snappat upp en del svenska genom mina föräldrar för jag kan inte komma ihåg att jag hade det svårt med att lära mig svenska.

Första dagen hos min "*krigsfamilj*" går Gun (deras dotter) och jag ut på stan i Sundsvall. Vi går in i en affär där det finns en massa godis (då visste jag inte vad det var). Får peka på vad jag vill ha och ser då några vackra, färggranna små fyrkantiga paket som jag vill ha. Det är lakritskola. På kvällen får jag en massa mannagrynsgröt. Kräks sedan hela natten säkert p.g.a. att det var ovan och kraftig mat som jag inte ätit på länge. Sover i en liten grön utdragbar barnsäng i en gång mellan matsalen och köket. Är så avundsjuk på dem som kommer ihåg så mycket och så detaljerat från sin tid i Sverige. Måste själv ha förträngt mycket. Tror att jag började skolan på hösten. Alla mina klasskamrater är snälla - det är inte så vanligt då med ett krigsbarn i klassen. Träffar min syster några gånger under dessa 1,5 år. Får några brev av mamma. De är starkt censurerade, antingen är stora stycken överstrukna med något svart eller så är stora bitar kortklippta. Den 15/8 1943 skall vi tillbaka till Helsingfors. Vi flygs från Stockholm till H:fors. Det är väldiga luftgropar under flygturen och många barn kräks. Vi kommer till ett H:fors fortfarande märkt av kriget, men det är ändå skönt att vara hemma igen. Våra föräldrar känns främmande. Vi börjar i skolan, nu i svensk skola. Min syster har helt glömt finska språket, själv har jag inga svårigheter med finskan.

Så börjar bombningarna igen. Vi sitter i vår tvättstuga igen. Det är träffar runt vårt hus men vårt hus klarar sig undan. Men fönster har vi inte haft på länge. Bara masonitskivor för fönstren. Det lönar sig inte med riktiga fönster. I skyddsrummet sitter man och tittar spánt på klockan. Tar flyglarmet slut innan kl. 24 får vi ledigt bara någon timme på f.m. från skolan. Varar det till efter kl. 24 får vi ledigt hela f.m. Vi står ofta i kö för potatis, bröd o.s.v. Och så tar det slut när man är framme. När någon av oss har födelsedag går mamma med mjölk-fett och mjölkpuvonger till Fazer på Glogatan. Då får hon köpa en tårta som vi delar i 4 delar och bara vråker i oss. Bombardemangen blir värre och värre. En natt är det riktigt hemskt och under en "*faran över*" signal beslutar vi att ta oss till ett bergskyddsrum i närheten. Där är det proppfullt så vi får inte komma in utan får skynda oss tillbaka till vår tvättstuga.

Våra föräldrar beslutar igen att vi skall iväg till Sverige. I februari 1944 gör vi åter samma långa resa med tåg från H:fors över Torneå/Haparanda. Denna gång hamnar vi i karantän i Gävle. Den 21/2 1944 kommer vi till Sundsvall igen och till våra "*gamla*" krigsfamiljer. Mina Krigsföräldrar har flyttat till en större lägenhet och där får jag eget rum. Börjar sedan i kommunala flickskolan där min tant är lärarinna. Kommer inte ihåg att jag kände någon glädje eller sorg över denna resa nr. 2. Det var bara något som måste göras. Måste ha förträngt en massa känslor. Båda föräldrarna arbetar. Gun är 3 år äldre än jag, i den åldern är det stor skillnad. Är mest i köket med hembiträdet som är jättegullig mot mig. Men jag har det inte på något sätt dåligt hos mina krigsföräldrar som man läst om att många haft det. På sommaren åker krigsfamiljen på semester och jag inkvarteras hos en lekkamrats familj. Det blir fred i Finland 19 september 1944. Vi åker inte hem till Helsingfors förrän 11 juni 1945. Varför?

Denna gång går hemfärden från Stockholm med båt - med gamla välkända Arcturus. Trångt är det där igen, kraftig sjögång och många barn som kräks.

Våra föräldrar och min syster känns ännu mera främmande än tidigare men trots detta är det skönt att vara hemma igen. Helsingfors är fortfarande märkt av kriget, sönderbombat och dåligt med mat. Mycket är ännu ransonerat. Det gör ingenting. Det är inte det materiella som är viktigt. Hoppas på att vi en gång skall bli en "*normal*" familj. Men det blir vi aldrig. Något har brutits sönder för alltid.

Det är så svårt att förstå vad det är men jag tror att man kände sig sviken. Har läst i böcker att det främst var barn från familjer med många barn, sjuka föräldrar, fattiga föräldrar, döda föräldrar o.s.v. som fick komma till Sverige i första hand. Min far var "*tjänsteman*", mor hemmafru och vi hade det förhållandevis gott ställt. Våra föräldrar är döda sedan många år tillbaka så jag kan inte fråga dem. Det är så många - varför - som uppkommit sedan jag fick kontakt med krigsbarnsföreningen. Har inga minnen av firande av födelsedagar eller jul i Sverige. Heller inga minnen av leksaker och inte ett endaste fotografi. Det var ändå nästan 3 år av min barndom som jag tillbringade i Sverige. Vad jag kan komma ihåg diskuterades aldrig våra resor till Sverige hemma med mina föräldrar. De kanske också mådde dåligt av att ha skickat iväg oss? Men ändå kan jag känna att jag hade en större trygghet hemma, jag visste var mina föräldrar fanns och visste om vårt hus stod kvar o.s.v. Fastän det verkligen inte gick någon nöd på mig i Sverige. Men det är väl det krigsbarnsföreningen skall verka för: att inte skilja åt familjer - det är bättre att hålla ihop hurdana förhållandena runtomkring än är.

Här slutar min mors berättelse...